

УДК 82.09

DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-3/28>**Ніколенко О. М.**

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Дерій М. А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ЖАГА ДО ЖИТТЯ ЯК ЛЕЙМОТИВ «ПІВНІЧНИХ ОПОВІДАнь» ДЖЕКА ЛОНДОНА

У статті проаналізовано особливості втілення лейтмотиву «жаги до життя» у ранній творчості американського письменника Джека Лондона. Джек Лондон був сучасником, новатором, інтерпретатором свого часу, він пишався своєю країною, її історією, проте його хвилювали не лише минуле і сучасність, він переймався майбутнім Америки й людства загалом. Його творчість зберігає зв'язок із традиціями американської та західноєвропейської літератури, що проявився насамперед у романтичному звучанні його творів. «Північні оповідання» Джека Лондона – умовна назва ранніх творів письменника, з якими він увійшов у світову літературу. Оповідання збірки об'єднують спільне місце дії (сувора Північ), дійові особи, що змальовані в них, та незмінний погляд письменника на світ, його власне індивідуальне бачення письменника-початківця, яке зацікавило читачів усього світу. Спільним для героїв «Північних оповідань» є той факт, що всі вони вирушають на Північ для збагачення, тому що багатство для них є невід'ємною передумовою щасливого життя. Та в жодному з оповідань видобуте золото не відіграє вирішальної ролі, нафос оповідань якраз і розкривається в тому, що йдеться про боротьбу не за золото, а за «людину». У статті ми виділили художні мотиви, які характерні для оповідань збірки, як-от: гуманізм, людяність, чесність, повага до людської гідності та свободи, пригода, інтрига, зрада, безсмертний дух авантюризму, мужність та безмежна любов до життя. Обґрунтовується виділення лейтмотиву – структурного чинника, образного звороту, який повторюється протягом усього твору як момент постійної характеристики героя, переживання чи ситуації. Лейтмотив «жаги до життя» утілений письменником за допомогою образів, повторюваних реплік головних героїв та вчинків, які спрямовані на досягнення головної мети – вижити. Тема випробування, під час якого головні герої не втрачають позитивних якостей, як-от чесність, порядність та мужність, також є засобом втілення лейтмотиву «жаги до життя».

Ключові слова: лейтмотив, Джек Лондон, Північні оповідання, жага до життя, американська література.

Джек Лондон – один із найвідоміших американських письменників, написав понад 30 томів творів. Він був визнаний найпопулярнішим письменником, якого найчастіше перекладали у ХХ ст. Американський письменник, який створив 19 романів, 18 збірок оповідань та статей, п'єси, вірші, автобіографічні книжки. Перша збірка новел «Північна Одісея», як і наступні – «Бог його батьків», «Діти морозу», – утворюють талант автора; його визнає Америка і світ. У творах Джека Лондона змальовані люди, схильні до ризику і сміливих учинків, вони люблять мандрувати, весь час у пошуку щастя і багатства. У його творчості можна простежити синтез художнього і документального, ліричного і драматичного, реального і філософського начал. Дотепер читачі в багатьох куточках земної кулі шукають у книгах

Джека Лондона відповіді на життєві питання. Їх приваблює енергія його героїв, їхня здатність до дії, широта душі й хоробрість, відчуття соціальної справедливості.

Джек Лондон був сучасником, новатором, інтерпретатором свого часу. Письменник «пишався своєю країною, її історією, проте його хвилювали не лише минуле і сучасність, він переймався майбутнім Америки й людства загалом. Його творчість зберігає зв'язок із традиціями американської та західноєвропейської літератури, що проявився насамперед у романтичному звучанні його творів. Він був одним із перших у порушенні та вирішенні нових тем, проблем, поширених згодом у ХХ ст., випередив свій час новаторством у розумінні й зображенні важливих проблем людського буття», – зазначив Н. Лазірко [8, с. 30].

Творчість Джека Лондона стала об'єктом вивчення вітчизняних (Т. Денисова, Б. Пачерська, З. Савченко, Ю. Клен, Н. Лазірко, І. Корунець та інші) і закордонних дослідників (Л. Андреев, Г. Бемфорд, В. Биков, В. Богословський, О. Зверев, І. Стоун, Ф. Фонер та інші). У центрі уваги науковців опинилися питання проблематики, образної системи, художнього простору й часу творів Джека Лондона.

Мета статті – дослідити втілення лейтмотиву «жаги до життя» у «Північних оповіданнях» Джека Лондона. Основним завданням статті є виявлення засобів втілення лейтмотиву «жаги до життя» у «Північних оповіданнях» письменника через аналіз його оповідань.

«Північні оповідання» Джека Лондона – умовна назва ранніх творів письменника, з якими він увійшов у світову літературу. Оповідання збірки об'єднують спільне місце дії (сувора Північ), дійові особи, що змальовані в них, та незмінний погляд письменника на світ, його власне індивідуальне бачення письменника-початківця, яке зацікавило читачів усього світу.

Перші з «Північних оповідань» письменника вразили читачів новизною постановки проблеми та її художнього вирішення. Герой ранніх розповідей Джека Лондона залишався наодинці із природою і самим собою, випробовував себе в нелегкій боротьбі із труднощами. На Півночі Джек Лондон був свідком того, як люди під впливом суворої природи звільняються від жорстокості й індивідуалізму, недовіри одне до одного, гуртуються в разі необхідності спільної боротьби за життя. Природа Півночі мовчазна, сувора і велична, це стихія, яка існувала задовго до сформованої віками цивілізації та культури. Цікавим є той факт, що Клондайк можна розглядати як модель Америки епохи її становлення та заселення мешканцями Європи. Це місце, де збереглися не лише первозданна природа, але й здорові людські стосунки, що приваблювали людей та робили Америку омріяним місцем для життя. Просте життя, нескінченна боротьба за існування, у якій люди поставлені в однакові умови, а отже, мають рівні можливості виживати та розбагатіти – усе це було дуже близьке ідеології американців [10, с. 309]. Сутність творів Джека Лондона про Північ трохи глибша, він описував нові досягнення людських взаємин, природи людини, її прав і можливостей, законів людського співжиття тощо [4, с. 30–32].

Спільним для героїв «Північних оповідань» є той факт, що всі вони вирушають на Північ для збагачення, тому що багатство для них

є невід'ємною передумовою щасливого життя. Та в жодному з оповідань видобуте золото не відіграє вирішальної ролі, пафос оповідань якраз і розкривається в тому, що йдеться про боротьбу не за золото, а за «людину». Свої твори Джек Лондон писав, спираючись на власний життєвий досвід.

Джек Лондон пройшов сувору школу життя, був очевидцем поведінки людини у складних природних умовах, її перемог і поразок, переконувався в силі дружби, взаємодопомоги. Усвідомив, які риси людського характеру є справжніми людськими цінностями. Під час своїх подорожей Джек Лондон постійно занотовував побачене і почуте. Цей безцінний життєвий досвід став основним джерелом його подальшої літературної творчості.

Ми можемо виділити основні художні мотиви, які характерні для оповідань збірки, серед них: гуманізм, людяність, чесність, повага до людської гідності та свободи, пригода, інтрига, зрада, безсмертний дух авантюризму, мужність та безмежна любов до життя. Якщо ми можемо простежити повторення того чи іншого мотиву декілька разів у творі, автор неодноразово втілює його значення за допомогою різних образів та деталей, тоді ми говоримо про лейтмотив твору. Термін «лейтмотив» порівняно недавно увійшов до сфери суто літературознавчого вживання і має дещо розмиті кордони. Лейтмотивом (від нім. *Leitmotiv* – «провідний мотив») вважають основну думку, неодноразово повторювану і підкреслювану; конкретний художній образ, виразну деталь або навіть слова, багато разів повторювані, які проходять крізь увесь твір і використовуються для розкриття авторського задуму. Коротка літературна енциклопедія дає таку дефініцію: лейтмотив – «це структурний фактор: образний зворот, який повторюється протягом усього твору як момент постійної характеристики героя, переживання чи ситуації. У процесі повтору лейтмотив обростає асоціаціями і набуває особливу ідейну психологічну та символічну поглибленість» [3, с. 243].

Одним із лейтмотивів збірки «Північних оповідань» Джека Лондона є тема жаги до життя героїв. У кожному з оповідань збірки висвітлена тематика випробування, у якій герої виявляють свою мужність, безстрашність та непереборну жагу до життя, приваблюють нас своєю нездоланною силою жити в таких умовах, у яких, здавалося б, у них немає жодного шансу. Одним із найпопулярніших творів збірки, який завоював прихильність читачів, є оповідання «Жага до життя» (“*Love of Life*”, 1907 р.), кожна деталь, репліка, думка головного героя вказують на безмежну любов та прагнення до життя

безіменної людини [6]. У творі порушені проблеми життя і смерті, дружби і зради, людської гідності, гуманізму у стосунках між людьми. Джек Лондон не дає імені головному герою оповідання. У цьому є велике значення: людина бореться за своє життя і для неї вже неважливо, ким вона була раніше, де жила, яке ім'я мала. Головний герой оповідання відстає від свого супутника, який не став його чекати, покинув самого серед пустельної землі. Герой твору бачить, як віддаляється від нього одинока людська постать, а з нею віддаляється надія вижити: «Невесела картина була перед моїми очима. З усіх боків, аж до обрію, одноманітна пустка, пагорби, всі пологі і низькі. Ані деревця, ані кущика, ні травинки – нічого, крім безкрайньої страшної пустки. В моїх очах не раз проблискував страх. – «Білл», – прошепотів я. Але ніхто не обізвався».

Герой оповідання вже не має сил вполювати дичину, щоб підживити свіжим м'ясом свої сили. Він уже не розбирає дороги, не намагається обійти болітця і корчі, не звертає уваги на свій одяг і взуття. Єдине, що він чітко розбирає, – це напрямок руху. І він іде, вперто йде до далекої мети, до порятунку. Джек Лондон згадує, що його герой віднайшов золоту жилу і розбагатів. Жага до наживи погнала його в цю льодяну пустелю. Але зараз виявилось, що багатство нічого не варте, коли втрачаєш життя. Сильна духом людина може все, тож герой твору своєю боротьбою за життя доводить це. Саме в деталі, що він викидає мішечки із золотом, підкреслюється його безмежна любов до життя та надія на порятунок. Він ніс мішечки із золотом, але зараз це золото для нього тільки зайва вага. Воно не має жодної цінності, адже йдеться про виживання.

Епізод поєдинку головного героя з рибкою є втіленням ідеї, що кожна жива істота бореться за життя, адже любов до життя характерна не тільки для людини, а властива всьому живому. Поразка людини підриває її душевний стан: «<...> Спочатку він тихо плакав, а потім став голосно ридати <...>», письменник підкреслює, що життя безжалісне і ставить на один щабель пташку, рибку і людину як представників живого світу і жорстоко змушує виборювати їх право на життя. Важливо звернути увагу на те, що впродовж останніх подій автор не згадує про скарб, заради якого подорожній піддав себе таким випробуванням. Саме тоді, коли він позбувся золота, він почав світ сприймати по-іншому. Герой думає лише про життя! На цьому етапі він усвідомив справжню його ціну, тобто його безцінність.

Врятуватися змогли ті, хто мав більше сил і правильно скористався обставинами. Виживає сильніший, але сильніший не тільки фізично. Джек Лондон писав: «І мало вірити – віра зникає, мало мати сильну волю – її втрачають, не вистачає надії – вона губиться. Необхідно бути ще й мужнім, щоб витримати всі випробування» [12, с. 69].

Товариська підтримка – запорука перемоги людини над обставинами. Складні умови життя відкривають сутність обох подорожніх. Білл зрадив товариша, залишив його посеред крижаної річки з ушкодженою ногою. Можливо, хотів позбутися тягаря, а сталося так, що сам загинув, натрапивши на вовчу зграю. І нічого не варте золото, яке залишилося біля його кісток. Здається, сама природа покарала Білла за зраду.

Лейтмотив «жаги до життя» також яскраво виражений у кінці твору. Порятунок головного героя у фіналі оповідання доводить, що найцінніший скарб, важливіший за золото, – це життя людини. Проте щоб вижити, потрібно виявити не тільки фізичну силу, а й силу духу та характеру. Кому до снаги подолати в собі жагу до наживи, залишитися людяним та милосердним, той має можливість на порятунок. Білл не зміг подолати в собі жагу до збагачення і поплатився життям, а головний герой, який виявив мужність, духовну силу та жагу до життя, зміг врятуватися та перемогти саму смерть. Вижити людині допомогли її мужність, завзятість, величезна сила волі і любов до життя. Цей твір допомагає зрозуміти, що навіть у найнебезпечнішій ситуації не можна впадати у відчай, потрібно вірити у краще, зібратися із силами і боротися за життя.

«Біла тиша» («The White Silence», 1899 р.) – оповідання з «північної» збірки Джека Лондона про драматичний момент із життя трьох людей – Мейсона, його дружини індіанки Руфі та чесного, мудрого, справедливого Мелмюта Кіда, який є улюбленим героєм усіх «Північних оповідань» [6]. Серед Білої Тиші подорожують ці троє, без запасів їжі, озброєні лише власною мужністю. У таких умовах собаки перетворюються на диких хижаків, і тільки сильні люди зберігають свої людські риси. А тут ще дерево падає на Мейсона, калічить його, і нема жодної надії на порятунок у Білій Тиші. І тоді Мейсон просить друга пристрелити його, щоби врятувати вірну дружину і сина, якого вона носить під серцем. У даному епізоді любов та прагнення до життя зазнають поразки на честь благородства та здорового глузду, адже Мейсон розуміє, що йому не вижити, але він прагне життя для своєї дружини. В умовах суворості Півночі стають по-справжньому зрозумілими

такі поняття, як дружба, вірність, відданість, мужність. Письменник дає лише один епізод – і цього досить, щоби зрозуміти, чого вартий той чи інший герой. Автор вважає тих, хто ніколи не поступається своїми принципами заради грошей, хто керується у своїх вчинках чесними та благородними мотивами, хто зберігає людську гідність і витримку в найскрутніших ситуаціях, хто завжди готовий прийти на допомогу.

Одним із перлин творчості Джека Лондона став роман «Біле ікло» (“White Fang”, 1906 р.) – історія вовчєняти, у жилах якого тече кров собаки, що робить його існування неможливим поза людським суспільством [6]. Він проходить багато випробувань, але йому вдається вижити завдяки природній силі, умінню пристосовуватися та вродженому прагненню жити. Він залишається вірним людині, не втрачає своїх якостей, незважаючи на жорстокість та зраду. Центральним мотивом твору є стосунки тварини та людини. Автор розмірковує над значенням тварин у житті людини, для когось це лише домашній улюбленець, забава, а для іншого найкращий друг та вірний помічник. Хтось, не задумуючись, поділиться останнім шматочком хліба із твариною, а іншому шкода «витрачати» запаси даремно. Роман «Біле ікло» переконує читача, що не гідні називатися людьми ті, що не вміють бути шляхетними, добрими до інших. Справжня людина має розуміти цінність життя, і не тільки власного, а й усього живого навколо. Ось чому здається, що Біле Ікло все життя йшов крізь жорстокість, зло, щоби нарешті знайти справжню людину. Не може бути, щоб усі тільки вважали його власністю, що може принести гроші, славу, потішити самолюбство. І ось нарешті вони зустрічаються – людина і вовк. І Біле Ікло чи не вперше відчуває бажання служити людині, бути їй товаришем, захисником. Собака стає членом сім’ї Скотта, бо заслуговує це вірністю і любов’ю. Але вірність і любов не з’являються просто так. Джек Лондон показує, що цей світ однаково жорстокий і для людей, і для тварин. Та по-різному вписуються в цей світ і люди, і тварини. Письмен-

ник поступово доходить висновку про те, що найкращі почуття здатні породжувати відчуття добра. Любов у відповідь на любов. Відданість у відповідь на вірність. Велич людини в тому, що вона може переступити через жорстокість, ігнорувати зло, щоби пробудити іскорку любові в тих, з ким спілкується. Саме так відбувається у творі Джека Лондона «Біле Ікло». Світ людей і світ тварин не протиставляються, оскільки автор вважає, що закон для всіх один. І кожен у цьому світі обирає між добром і злом [4, с. 80].

Лейтмотив «жаги до життя» спостерігається протягом роману у вчинках вовчєняти, але якщо в людини це відбувається більш свідомо, то у тварин закладено на інстинктивному рівні.

Оповідання Джека Лондона глибоко реалістичні, у них немає надприродного. Письменник вмів показати вражаючі висоти, на які здатна піднятися жива істота заради найціннішого – життя. У боротьбі із силами природи і соціальними умовами головні герої його творів виявляють безстрашність, величезну волю, присутність духу. Проблеми, порушені письменником, актуальні і нині. Твори Джека Лондона вчать незламної фізичної і духовної сили. У жорстокій боротьбі із природою сміливі герої творів Джека Лондона проявляють високі людські якості, вони приваблюють нас своїм нездоланим прагненням до життя, завзятістю в досягненні мети, безстрашністю перед світом будь-яких небезпек, вірністю в коханні, безкорисливістю і відданістю у дружбі.

Отже, у результаті проведеного аналізу творів, які входять до збірки «Північних оповідань», можна зробити висновок, що лейтмотив «жаги до життя» утілений письменником за допомогою образів, повторюваних реплік головних героїв та вчинків, які спрямовані на досягнення головної мети – вижити. Тема випробування, під час якого головні герої не втрачають позитивних якостей, як-от чесність, порядність та мужність, також є засобом втілення лейтмотиву «жаги до життя». Перелічені художні деталі допомагають читачу правильно зрозуміти змістову інформацію та важливість твору.

Список літератури:

1. Быков В. По следам Джека Лондона. Москва : МГУ, 1996. 238 с.
2. Быков В. Джек Лондон. Москва : МГУ, 1964. 253 с.
3. Волощук В. Структуроутворююча роль мовних лейтмотивів у сучасному німецькому стислому оповіданні. *Новітня філологія*. 2011. Вип. 40. С. 241–24.
4. Денисова Т. Джек Лондон. Життя і творчість. Київ : Дніпро, 1978. 125 с.
5. Дубровська А. Символ золота: інфернальний смисл (за романом В. Винниченка «Поклади золота»). *Вісник Харківського національного університету. Серія «Філологічні науки»* 2009. №873. Вип. 58. С. 118–122.
6. Зверев А. Джек Лондон. Москва : Знание, 1975. 64 с.

7. Корунець І. Джек Лондон. Київ : Знання, 1976. 48 с.
8. Лазірко Н. Творча постать Джека Лондона в літературознавчій оцінці Юрія Клена. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». 2016. № 23. Т. 1. С. 30–32.
9. Літературознавчий словник-довідник. Київ : Видавничий центр «Академія», 1997. 752 с.
10. Савченко З. «Північні» оповідання Джека Лондона з погляду індивідуальної авторської манери. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені М. Гоголя*. Серія «Філологічні науки». 2013. Кн. 1. С. 308–311.
11. London Jack. *Tales of the North*. New York : Scholastic Book Services, 2009. 248 с.
12. Foner Ph. *American rebel*. New York, 1947. 237 с.
13. Кортевич У. The comparative characteristics of the images in Jack London's novel "White Fang". Сборник статей и тезисов IX Международной научно-практической конференции, Минск, 25 ноября 2015 г. : в 6-ти ч. Минск : БГУ, 2015. Ч. 5. С. 58–64.
14. Kreidler Michele L. Jack London's "To build a fire". *Literary Contexts in Short Stories*. 2009. P. 308–311.
15. Kuzmicheva M. Narrative Features of 12 Klondike Stories by Jack London. *Semiodiscursive and Textual Approach : Tesi Doctoral UPF. Departament de Traducció i Ciències de Llenguatge*. 2013. 546 p.
16. Ralph K. Andrist. *The Gold Rush*. New Word City, 2015. 145 p.

Nikolenko O. M., Derii M. A. LOVE OF LIFE AS A LEIMOTIV OF JACK LONDON'S "NORTHERN STORIES"

The article analyzes the peculiarities of using the leitmotiv "love of life" in the early works of American writer Jack London. Jack London was a contemporary, an innovator, an interpreter of his time, he was proud of his country, its history, but he was concerned not only with the past and present, he cared about the future of America and humanity in general. His work is connected with the traditions of American and Western European literature, which manifested itself primarily in the romantic sound of his works. Jack London's "Northern Stories" is the conditional title of the writer's early works, with which he entered world literature. The stories of the collection unite a common place of action (the harsh North), the protagonists, and the writer's constant view of the world, his own individual vision of a novice writer, which interested readers around the world. What the heroes of the "Northern Stories" have in common is the fact that they all go to the North for enrichment, because wealth is an integral prerequisite for a happy life. But in none of the stories does the gold mined play a decisive role, the pathos of the stories is revealed in the fact that it is a struggle not for gold, but for "human". In the article we have identified the artistic motives that characterize the stories of the collection: humanism, humanity, honesty, respect for human dignity and freedom, adventure, intrigue, betrayal, the immortal spirit of adventure, courage and boundless love of life. The selection of the leitmotiv is substantiated – a structural factor, a figurative turn, which is repeated throughout the work as a moment of constant characterization of the hero, experience or situation. The leitmotiv of "love of life" is embodied by the writer with the help of images, repeated remarks of the main characters and actions aimed at achieving the main goal – to survive. The test topic, during which the main characters do not lose positive qualities such as honesty, decency and courage, is also a means of embodying the leitmotiv of "love of life".

Key words: leitmotiv, Jack London, Northern stories, love of life, American literature.